

Trygdeytelser – Livsoppholdsytelser ved sykdom

Landsforeningen for hjerte- og lungesykes medlemsblad "Det Nytter" hadde i nr 5 2003 en omfattende artikkel om trygdeytelser ved sykdom, skrevet av pasientombud i LHL, jurist Atle Larsen. Denne var meget interessant også for oss, og vi har fått Atle Larsen til å gjøre en oppdatering av artikkelen for publisering i Lymfeposten.

Ved Atle Larsen, pasientombud i LHL

Innledning

Lymfødem kan midlertidig eller varig gjøre deg arbeidsufør. Hvis du er i arbeid vil du dermed midlertidig eller varig kunne miste hele eller deler av din arbeidsinntekt.

I denne artikkelen skal vi se nærmere på hvilke ytelser som du kan få når inntekten bortfaller på grunn av sykdom.

Av de ytelsene som vil bli omtalt, er det imidlertid kun ved sykepenger at det er et krav at du rett før du ble syk var i arbeid. De andre ytelsene vil du kunne ha rett til også når du er hjemmearbeidende eller går på skole.

Sykepenger

Hvis du er i arbeid eller det er mindre enn tre måneder siden siste arbeidsforhold (og du fortsatt er yrkesaktiv), og du som følge av sykdom ikke klarer å arbeide, vil du som hovedregel ha rett til sykepenger.

Som arbeidstaker kan du motta sykepenger fra trygden for til sammen inntil 248 dager, regnet 3 år tilbake. Dette kan illustreres slik: Du har en "konto" hvor det står 248 sykepengedager. For hver dag du er syk utover arbeidsgiverperioden trekkes det en dag fra saldoen. Så lenge arbeidsgiver plikter å betale sykepenger forblir saldoen uforandret. Har du brukt av saldoen de siste tre år vil konsekvensen kunne være at du ikke har nok sykepengedager igjen til å kunne få sykepenger sammenhengende i 1 år.

Mottar du graderte sykepenger, – du er for eksempel sykemeldt en dag i uken i 12 uker, så trekkes det ikke 12 dager fra saldoen men hele 60 dager. Resultat blir altså det samme som om du skulle vært fullt sykemeldt i 12 uker. Forklaringen

er at trygden legger til grunn at hver dag med delvis sykemelding teller som en dag av stønadsperioden.

Er saldoen på null eller f. eks redusert til 150 dager, vil du når du er helt arbeidsfør i 26 uker på nytt ha rett til 248 dager med sykepenger fra trygden. Selv om du ikke har rett til sykepenger fra trygden så plikter arbeidsgiver å betale sykepenger i arbeidsgiverperioden. Hvis du før det har gått 24 uker blir sykemeldt utover arbeidsgiverperioden, dvs mer enn 16 dager, mister du all opptjeningstid til å få nye sykepenger fra trygden og må dermed begynne opptjeningen av de 26 ukene på nytt.

Er du arbeidstaker, vil sykepengegrunnlaget som hovedregel tilsvare aktuell ukelønn, omregnet til årslønn.

Er du selvstendig næringsdrivende, vil sykepengegrunnlaget som hovedregel tilsvare en årsinntekt som er beregnet etter gjennomsnittet av dine pensjonspoengtall de siste tre årene.

Trygden dekker ikke sykepenger for inntekt som overstiger 6 G*. (*Verdien av 1 G: se på slutten av artikkelen. Red. anm.*)

Hvis det blir aktuelt med et opphold i utlandet i den perioden du mottar sykepenger, vil du på visse vilkår kunne få beholde sykepengene i en tidsbegrenset periode. Dette gjelder hvis din lege kan bekrefte at en reise til utlandet ikke vil forverre din helsetilstand, forlenge ditt sykefravær eller hindre trygdekontoret sin kontroll og oppfølging av deg. Du må få samtykke av trygdekontoret før du reiser.

Hvis du har behov for tilrettelegging av arbeids-

plassen, kan trygdekontoret yte et tilretteleggings-tilskudd til din arbeidsgiver. Tilskuddet kan f.eks. ytes hvis du har behov for intern opplæring i nye oppgaver, opplæring eksternt i forhold til nye oppgaver, utprøving av eget arbeid med andre arbeidsmåter. Tilskuddet skal dekke ekstraavgifter arbeidsgiver måtte ha ved tiltaket. Ordningen gjelder ikke selvstendige næringsdrivende.

Hvis du er avhengig av at det settes inn fysiske hjelpemidler på arbeidsplassen for å kunne fortsette i arbeid, kan trygden dekke de nødvendige utgifter. Er du selvstendig næringsdrivende, kan trygden låne deg hjelpemidler eller gi tilskott til for eksempel ombygging eller tilrettelegging av maskiner.

Rehabiliteringspenger

Hvis du på det tidspunktet sykepengene opphører ikke klarer å gå tilbake til arbeid, kan du ha rett til rehabiliteringspenger. Vilkåret er at du er under aktiv behandling med utsikt til bedring. Behandlingen må følge av en behandlingsplan som din lege har satt opp. Består f. eks. behandlingsplanen av at du skal trene, så vil dette være tilstrekkelig til å oppfylle kravet om aktiv behandling.

Hvis du ikke hadde rett til sykepenger, vil du etter å ha vært minst 50% arbeidsufør i 52 uker, kunne ha rett til rehabiliteringspenger. Er du student (og ikke har rett til sykepenger) og under 26 år, vil du, etter å ha vært minst 50% ufør i 20 uker på grunn av alvorlig sykdom, kunne ha rett til rehabiliteringspenger.

Du kan også få rehabiliteringspenger ved opphold i utlandet. Reglene er de samme som for sykepenger.

Som hovedregel kan det ytes rehabiliteringspenger i inntil 12 måneder sammenhengende. Den første delen av perioden med rehabiliteringspenger må du være minst 50% ufør. På slutten av perioden, men maksimalt 6 måneder (i unntakstilfeller ennå 6 måneder), kan du få rehabiliteringspenger ned til en uføregrad på 20%. I en kortere periode kan du også få rehabiliteringspenger under aktivisering/arbeidstrening hos egen eller annen arbeidsgiver. Du bør søke om rehabiliteringspenger i god tid før sykepengene opphører.

Yrkesrettet attføring

Hvis du på grunn av sykdommen må skifte yrke, kan du ha rett til yrkesrettet attføring. Vilkåret er at du enten har fått din mulighet til å velge yrke/arbeidsplass vesentlig innskrenket eller at din inntektsevne ikke er uvesentlig nedsatt. Gjennom yrkesrettet attføring skal du få ny kompetanse. Dette vil kunne bedre dine muligheter til å fortsette i arbeidslivet. Eksempler på attføringstiltak er skoler, kurs og arbeidspraksis. Du vil få dekket det meste av kostnadene ved attføringstiltaket, som for eksempel transportutgifter, kursutgifter og utgifter til skolemateriell. Du søker trygdekontoret om yrkesrettet attføring.

Beregning av rehabiliterings- og attføringspenger

Rehabiliterings- og attføringspenger ytes med 66% av inntekten året før du ble minst 50% ufør eller, hvis dette gir et høyere grunnlag, 66% av gjennomsnittlig inntekt de siste tre år. Det maksimale beregningsgrunnlag er 6 G*. Uansett tidligere inntekt er du garantert minst 1,8 G*. Er du blitt varig ufør som følge av alvorlig sykdom/skade før fylte 26 år, og krav om rehabiliteringspenger fremsettes før du fyller 36 år, er du garantert minst 2,4 G*.

Uførepensjon

Hvis din inntektsevne viser seg å være varig nedsatt med minst 50%, kan du ha rett til uførepensjon.

NB: Det er innført en prøveordning i 6 fylker hvor kravet til nedsatt inntektsevne er lavere enn 50%. Dette gjelder: Nordland 40 %, Sør-Trøndelag 30 %, Rogaland 40 %, Vestfold 30 %, Hedmark 30 %, Oslo 40 %. Det betyr at bor du i f.eks. Nordland, vil du kunne få innvilget uførepensjon selv om inntektsevnen kun er nedsatt 40%.

For å finne ut om din inntektsevne er varig nedsatt med minst 50%, ses det på hvilken inntekt du hadde før du ble syk og hvilken inntekt du er i stand til å ha etter å ha gjennomgått hensiktsmessig behandling og eventuelt yrkesrettet attføring. Uføregraden vil avhenge av størrelsen på inntektsbortfallet.

Det er svært viktig at forholdet til yrkesrettet attføring avklares før det søkes om uførepensjon. Dette gjelder særlig for gruppen under 60 år. For gruppen under 45 år stilles det svært strenge krav til gjennomgått attføring. Hva vedkommendes lege måtte mene om attføring er i denne sammenheng ikke avgjørende. Det er Aetat og trygdekontor som skal vurdere dette spørsmålet og de kan være helt uenige i legens vurderinger.

1. januar 2004 ble det innført en ordning med tidsbegrenset uførepensjon. Det betyr at når du søker om uførepensjon skal det vurderes om du skal ha en tidsbegrenset eller varig uførepensjon. Vilårene for å få uførepensjon er like for begge ordningene. Forskjellen går på hvor varig uføret er i forhold til å kunne ha pensjonsgivende inntekt. I tillegg beregnes tidsbegrenset og varig pensjon forskjellig.

Tidsbegrenset uførepensjon skal ytes når det etter en helhetsvurdering er sannsynlig at din inntektsevne kan bedres. Uførepensjonen gis da for en tidsperiode på mellom 1 og 4 år. Det er også en forutsetning at ytterligere behandling, rehabilitering og/eller attføring på søknadstidspunktet ikke ventes å kunne bedre din inntektsevne på kort sikt. Ordningen med tidsbegrenset pensjon retter seg først og fremst mot unge og middelaldrende personer. Særlig vil det gjelde personer under 45 år. Samtidig skal hovedreglen være at alle (uavhengig av alder) som får innvilget en gradert pensjon i første omgang skal ha en tidsbegrenset pensjon. I praksis vil nok de som er 60 år eller eldre få en varig gradert pensjon.

Det er ikke noe krav om at du må ha vært i arbeid for å få uførepensjon. Hvis du er hjemmearbeidende ektefelle (kan også gjelde hvis du er samboer) vil du kunne få uførepensjon, om evnen din til å utføre husarbeid er varig nedsatt med minst halvparten. Det er vanskeligere å få innvilget uførepensjon på dette grunnlaget. Det er derfor fordelaktig å bli vurdert som yrkesaktiv. Har f. eks. din ektefelle (eller samboer) en inntekt som er lavere enn 2 G*, skal du alltid vurderes som yrkesaktiv. Det samme gjelder hvis du ikke har ektefelle/samboer, eller det er sannsynlig at du ville begynt i arbeid om du ikke var blitt ufør.

NB: Tidsbegrenset uførepensjon er ikke aktuelt for ektefeller som utelukkende vurderes som hjemmearbeidende. Dvs. at innvilges det uførepensjon, innvilges den varig. Har du deltidsarbeid skal du alltid vurderes som fullt yrkesaktiv.

Hvis du for eksempel arbeider i 30% stilling og har kr 75 000 i inntekt, vil uføregraden (tap av inntektsevne) bli målt mot en inntekt på kr 250 000. Hvis du som følge av sykdommen ikke lenger klarer å ha arbeidsinntekt, i dette eksemplet kr 75 000, blir du innvilget full uførepensjon. NB: Pensjonen blir beregnet etter faktisk inntekt (f. eks. kr 75 000) og ikke etter mulig inntekt (f. eks. 250 000 kroner)

Når du søker uførepensjon, bør du samtidig søke om foreløpig uførestønad. Dette kan innvilges dersom trygdekontoret mener at det er sannsynlig at du oppfyller kravene for å få varig eller tidsbegrenset uførepensjon.

Slik beregnes tidsbegrenset uførepensjon

Tidsbegrenset uførepensjon beregnes på samme måte som rehabiliterings- og attføringspenger.

Slik beregnes varig uførepensjon

Din uførepensjon vil bestå av grunnpensjon, tilleggspensjon og/eller sært tillegg. Grunnpensjonen blir fastsatt på bakgrunn av trygdetid. Trygdetid er hvert år du bor i Norge mellom 16 og 67 år. Full grunnpensjon utgjør folketrygdens grunnbeløp. For å få full grunnpensjon må du ha minst 40 års trygdetid.

Det er særlig din tilleggspensjon som avgjør hvor høy uførepensjon du får. Størrelsen på tilleggspensjonen blir bestemt av tidligere pensjonsgivende inntekt. For å få full tilleggspensjon må du ha minst 40 poengår. Poengår er hvert år du har oppjent pensjonspoeng. Når du blir ufør vil du også få godskrevet pensjonspoeng for årene frem til du fyllet 67 år. Hvis disse poengårene, sammen med poengårene du hadde frem til uføretidspunktet, er 40 år eller mer, vil tilleggspensjonen ikke bli forkortet.

Hvis din ektefelle (også samboer hvis dere har bodd sammen i 12 av de siste 18 månedene) har en inntekt som overstiger 2 G*, vil din grunnpensjon bli redusert med 20%. Fra 1. mai 2004 blir reduksjonen 17,5 %.

Hvis du ikke har tjent opp egne pensjonspoeng eller pensjonspoengene er svært lave, vil du få minstepensjon. Minstepensjonen er i dag på kr 101 969 for enslige og på kr 90 597 dersom ektefelle/samboer har en inntekt som er høyere enn 2 G*.

Hvis du er blitt varig ufør før fylte 26 år og dette skyldes en alvorlig sykdom eller skade, skal uførepensjonen aldri bli lavere enn 2,4 G*. Krav om pensjon for unge uføre må fremsettes før fylte 36 år.

Mange vil også være omfattet av andre pensjonsordninger enn folketrygden. Har du en egen pensjonsforsikring eller en pensjonsordning gjennom din arbeidsgiver vil du som regel også ha rett til en uførepensjon gjennom denne.

* 1 G tilsvarer pr jan 2004 kr 56 861

